

**BİYOLOJİK AFET: COVID-19 SALGININDA
EVSİZLERİN DURUMU VE EVSİZLERE YÖNELİK
STRATEJİK PLANLAMA**

2020 MART 24, VER1

“ yeryüzündeki tüm evsizlere: *yalnız değilsiniz...* ”

#EVSİZİNYUVASİSENSİN

HAZIRLAYANLAR VE KATKIDA BULUNANLAR

AHMET FURKAN GÜL
AHMET TÜRKER
AHMET ZİYA BOZ
CAN AYDOĞAN
DİYAR KARATAŞ
FATİMA SÜMEYYE KAVRANOĞLU
GÖKHAN YARDIMCI
ĞARİP COŞKUN
HATİCE BOZKAFA
HAYA ALSAİFE
MİNA BAYIRLI
ŞEYMA ALKAN
TOLGA İSTANBULLU
ZEYNEP BÜŞRA AYKAL

Ve gönüllü olarak çeviri yapan güzel kalpli insanlara çok teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

HAZIRLAYANLAR VE KATKIDA BULUNANLAR
İÇİNDEKİLER
KISALTMALAR VE KAVRAMLAR
GİRİŞ

1. BİYOLOJİK AFET NEDİR?

- 1.1. EPİDEMİK FELAKETLER
- 1.2. PANDEMİK FELAKETLER

2. BİYOLOJİK AFET COVID-19 (YENİ KORONAVİRÜS HASTALIĞI) NEDİR?

- 2.1. BELİRTİLERİ NELERDİR?
- 2.2. TANI NASIL KONUR?
- 2.3. KİMLER RİSK ALTINDADIR?
- 2.4. NASIL BULAŞIR?
- 2.5. NASIL ÖNLEM ALIRIZ
- 2.6. GİZLİ EVSİZLER İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER
- 2.7. HİJYEN PAKETİNDE BULUNMASI GEREKENLER

3. EVSİZLİK VE COVID-19

4. EVSİZLER İÇİN NE YAPILABİLİR?

4.1. SOKAKTA YAŞAYAN EVSİZLER İÇİN KARANTİNA — SOSYAL İZOLASYON

4.2. KAPALI BARINMA ALANLARI OLUŞTURARAK SOSYAL İZOLASYON

- 4.2.1. KAPALI BARINMA ALANLARININ YAPISI
- 4.2.2. KAPALI BARINMA ALANLARINDA GÖREV ALACAK PERSONEL
- 4.2.3. KAPALI BARINMA ALANLARINDA EVSİZLERİN NAKLİ
- 4.2.4. KAPALI BARINMA ALANLARINDA SAĞLIK
- 4.2.5. KAPALI BARINMA ALANLARINDA TEMİZLİK
- 4.2.6. KAPALI BARINMA ALANLARINDA GIDA
- 4.2.7. KAPALI BARINMA ALANLARINDA GÜVENLİK
- 4.2.8. KAPALI BARINMA ALANLARINDA EĞİTİM
- 4.2.9. KAPALI BARINMA ALANLARINDA İLETİŞİM

4.3. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON (SOSİ) : ÇADIR MODELİ

- 4.3.1. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON: ÇADIR MODELİ SAĞLIK
- 4.3.2. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON: ÇADIR MODELİ TEMİZLİK
- 4.3.3. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON: ÇADIR MODELİ GIDA
- 4.3.4. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON: ÇADIR MODELİ GÜVENLİK
- 4.3.5. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON: ÇADIR MODELİ EĞİTİM
- 4.3.6. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON: ÇADIR MODELİ İLETİŞİM

4.4. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYONA YÖNELİK ASGARİ DESTEK KOŞULLARI

5. **EVSİZLERLE İLETİŞİM**
6. **GİZLİ EVSİZLERE YÖNELİK YAPILABİLECEKLER**
7. **AFET, TOPLUMSAL TRAVMA VE EVSİZLER**
8. **SONUÇ**

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KISALTMALAR

AR-GE	Bilgi dağarcığını artırmak amacıyla sistematik olarak sürdürölen yaratıcı çalışma ve bu bilginin yeni uygulamalar yaratmak için kullanılması.
COVID-19	Coronavirus Disease 2019 (Koronavirüs hastalığı 2019)
ÇOTUN	Çorbada Tuzun Olsun Derneği
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KYK	Kredi Yurtlar Kurumu
MERS	Middle East Respiratory Syndrome (Orta Doğu Solunum Sendromu)
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome (şiddetli Akut Solunum Sendromu)
SOSİ	Sokak Ortamında Sosyal İzolasyon
STK	Sivil Toplum Kuruluđu

KAVRAMLAR

Biyolojik Afet	Can ve mal kaybına neden olabilen heyelan, sel, fırtına, deprem gibi doğada meydana gelen olaylar sonuçları itibarıyla doğal afet.
Biyolojik Taşıyıcı	Hastalığın sebebi olan mikrobu taşıyan kimse veya hayvan, portör.
Biyoaktif Ürünler	Fizyolojik ve hücrel aktiviteyi etkileyerek sağlık üzerine olumlu etkiler sağlayan ikincil metabolitlerdir.
Diyabet	Pankreas salgı bezinin yeterli miktarda insülin hormonu üretmemesi ya da ürettiği insülin hormonunun etkili bir şekilde kullanılmaması durumunda gelişen ve ömür boyu süren bir hastalık.
Evsiz	Travmatize olmuş ve yaşamını sokakta sürdüren kimse.
Epidemi	Belli bir bölgede aynı anda birçok insanı tehdit eden salgın hastalık.
Geri Kazanım Programı	Dezavantajlı bireylerin topluma geri kazandırılması adına hazırlanan program.
Gizli Evsiz	Baraka,harabe evler,ucuz oteller vb. yerlerde kalan kimse.
Hipertansiyon	Kan damarlarındaki basıncın normalin üzerinde olması sonucunda ortaya çıkan hastalık.
İzole Olma	Kişinin kendini toplumdan kısmi veya tamamen uzaklaştırmasıdır.
Japon Ensefalit	Sivrisinek ısırıklarıyla yayılan, beyin hasarı ve ölümlü sonuçlanabilen akut beyin iltihabı.
Karantina	Karantina, bulaşıcı bir hastalığa maruz kalan şüpheli durumdaki insan ve hayvanları, hastalığın en uzun kuluçka süresince kimse ile temas ettirmemek üzere alınan tedbir, sağlık yalıtımı.
Kuluçka	Bulaşma ve hastalığın klinik başlangıcı arasındaki süre.
Merkezi Otorite	Devletin merkez kuvvetindeki hangi kişi veya bir kurumsa bu kişi veya kurumun siyasi yaptırım gücüdür.
Moleküler Test	Belirli bir gen ya da kromozomda meydana gelmiş bir değişim varsa bunun tanımlanması için yapılan testtir.
Pandemi	Dünyada eş zamanlı olarak yaygın bir şekilde çok fazla insanı tehdit eden bulaşıcı hastalık.
Psikososyal	Birbirini sürekli etkileyen psikolojik ve sosyal etkilerin hareketli ilişkisi.
Semptom	Belirti, bulgu.

Sosyal İzolasyon	Kişinin kendini toplumdan kısmi veya tamamen uzaklaştırmasıdır.
Sosyal Market	Belediyeler tarafından açılmış olup, tespit edilen ihtiyaç sahiplerinin alışveriş yaptığı yer.
Taşıyıcı	Bir mikroorganizmayı veya parazit bir canlıyı vücudunda barındıran ve başka canlılara ulaşmasına aracılık eden canlılara denir.
Tecrit	Ayrı bir yerde tutma, ayırma.
Travma	Canlı üzerinde beden ve ruh açısından önemli ve etkili yaralanma belirtileri bırakan yaşantı.
Yerel otorite	Belirli bir bölgenin resmi olarak bütün kamusal hizmet ve imkanlarından sorumlu yönetimidir.

İçerisinde bulunduğumuz küresel biyolojik afet COVID-19 salgınında tüm dünyada, bireylerin kişisel barınma alanında, yani evlerinde kendilerini karantinaya alması yönünde hareket edilmiştir. Bu önlemin uygulanabilmesi için toplu alanların kullanımı da sınırlandırılmıştır. Barınabilecek alanı olmayan ve toplu alanlara sığınan sokakta yaşayan dezavantajlı grup olan “evsizler” toplumsal afet kriz planında yok sayılmaktadır.

Solunum güçlüğünün evsizler arasında göz ardı edilemeyecek oranlarda görülmesi ve yaşlıların ölüm riskinde olması göz önüne alındığında COVID-19 gibi bir şiddetli akut solunum sendromuna karşı en tehlike altında olan grupların başında yaşlı evsizler gelmektedir.

Amerika’da yapılan bir araştırmada da evsizlerin %30’unda kronik akciğer hastalığı tespit edilmiş olup 2014 yılında Türkiye’de yapılmış bir çalışmaya göre de travmatik olmayan sebeplerle acil servise başvuru yapan evsiz hastaların %19’u solunum güçlüğünden dolayı hastanelere başvurmuştur. ÇOTUN olarak 6 senedir sahada gerçekleştirdiğimiz gözlemler, bu araştırmaları doğrulamaktadır. COVID-19’un bir “Şiddetli Akut Solunum Sendromu” olmasını da göz önünde bulundurursak popülasyonun önemli bir kısmını oluşturan yaşlı evsizlerin ciddi ölüm riski taşıdığı, aynı şekilde diğer bir öneme sahip genç nüfusunda izole olamadığı takdirde taşıyıcı olarak toplum sağlığında tehdit olacağını kurumumuzca öngörülmektedir.

Evsizlik alanında çalışan yurt dışındaki kurumların, evsizlerin ve toplum sağlığının korunabilmesi adına çalışmaları olmuştur. Bu ortak çalışmalarda sağlık otoriteleri de dikkate alınarak evsizlerin mevcut barınma alanları dışında yeni kapalı barınma alanlarında karantinaya alınması yönünde görüş birliği sağlanmaktadır. Fakat devletlerin evsizler için bütçe ayırmaması, yeterli alanların olmaması ve evsiz bireylerin travmatik sebeplerden dolayı uyum sağlamaması gibi nedenlerden, kapalı barınma alanlarına almak dışında çözümlerin üretilmesi yönünde tartışma başlamıştır. Çorbada Tuzun Olsun Derneği (ÇOTUN) olarak tüm yabancı kaynaklı çalışmalar ile birlikte, (dernekleşme öncesi dahil) 6 yıllık birikimimizi esas alarak uygulanabilir çözüm arayışı için AR-GE yapılmıştır.

Yaptığımız AR-GE’de öncelikle ideal karantina ortamı olan kapalı barınma alanı ve bu koşullar sağlanamadığı takdirde evsiz dezavantajlı grubunun yaşam alanlarında sosyal izolasyon sağlayabilmek üzere bir “sokakta sosyal izolasyon modeli” geliştirilmiştir. Benzer bir modelin Boston’da uygulanacağı da yabancı kaynaklarda görülmektedir.

ÇOTUN olarak Türkiye’de ilk salgın söz konusu olduğu günden beri son 2,5 haftalık süreç içerisinde, (dernekleşme öncesi dahil) 6 yıldır her gün evsizlere hizmet ettiğimiz faaliyetlerimizi COVID-19 biyolojik afeti esas almış ve gönüllü sayısını sınırlandırarak uygulamış, konuya yönelik gönüllü ve evsizleri bilinçlendirme, bağışıklık sistemini güçlendirici gıdaların tercih edilmesi ve hijyen paketleri dağıtılmıştır. 17 Mart 2020 tarihi 00:00 itibarıyla toplu yapılacak faaliyetlerimizin hepsini İç İşleri Bakanlığı 81 İl Valiliğine gönderilen Koronavirüs Tedbirleri genelgesi kapsamında kararı gereği durdurulmuştur.

ÇOTUN derneği, COVID-19 biyolojik afeti ve evsizlerin bu süreçte yok sayıldığını kamuoyuna aktarmak için Yeni Şafak’ta röportaj vermiş ve sosyal medyada farkındalık yaratmaya yönelik paylaşımlarda bulunmuştur.

Ana akım medya ve sosyal medyada kamu kurumlarına çağrıda bulunarak ve ulaşmaya çalışılarak kamu kurumlarının önlem almasına yönelik görüşmelerde bulunulmuştur. Bu görüşmelerde Şişli Belediyesi'nin evsizlere sıcak yemek desteği vermesi sağlanmıştır. Evsizlere yönelik çalışmalarda Beşiktaş Belediyesi ve Beyoğlu Belediyesi ile önlem desteği konusunda koordinasyon halinde bulunmaktadır. Rapora yönelik önlem ve strateji planı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler ve Bağımlılıkla Mücadele Daire Başkanlığı ile paylaşılmıştır.

Elazığ'da gerçekleşen deprem sırasında paydaşımız olan sivil toplum kuruluşları ile birlikte kurduğumuz ve içerisinde yer aldığımız STK Afet Koordinasyon Platformu sosyal izolasyon konusunda toplumda duyarlılık yaratırken, evsizler konusunda kamu kurumlarının harekete geçirilmesi konusunda çalışmalarımıza destekleri bulunmaktadır.

1. BİYOLOJİK AFET NEDİR?

"Biyolojik afetler, organik kaynaklı veya biyolojik taşıyıcılar nedeniyle ortaya çıkan olgulardır. Bu biyolojik taşıyıcılar, hastalık taşıyan mikroplar, toksinler ve biyoaktif ürünler olabilir. Bu olgu gerçekleştiğinde çok sayıda ölümler gerçekleşebildiği gibi, yaralanmalar, hastalık ya da sağlık sorunları da olabilir. Daha da ötesi, bu biyolojik faktörler, türüne bağlı olarak tarımsal üretim kayıplarına, mera-otlak hastalıklarına, sosyal ve ekonomik çöküntüye hatta bir çevre felaketine bile dönüşebilir. Buna örnek olarak salgın hastalıklar, hayvan ve bitkilerdeki salgın hastalıklar, böcek veya diğer hayvan istilaları verilebilir. Biyolojik felaketler "epidemik" ve "pandemik" olmak üzere iki başlık altında toplanabilir." (GÜNGÖR, auzef.istanbul.edu.tr)

1.1. EPİDEMİK FELAKETLER

"Bu tür felaketler, orantısız bir şekilde toplumun, nüfusun ya da bölgenin büyük bölümünü aynı anda etkileyen felaketlerdir. Buna örnek olarak kolera, veba, Japon Ensefalit'i, akut beyin iltihabı verilebilir." (GÜNGÖR, auzef.istanbul.edu.tr)

1.2. PANDEMİK FELAKETLER

"Bu tür afetler ise herhangi bir epidemik hastalığın kıta ölçeğinde, hatta küresel ölçekte yayılması hâlidir (ör: H1N1 virüsü / kuş gribi gibi)." (GÜNGÖR, auzef.istanbul.edu.tr)

2. BİYOLOJİK AFET: COVID-19/YENİ KORONAVİRÜS HASTALIĞI

Yeni Koronavirüs (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüsdür.

Salgın başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Vuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve diğer dünya ülkelerine yayılmıştır. Koronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. İnsanlarda, birkaç koronavirüsün soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi daha şiddetli hastalıklara kadar solunum yolu enfeksiyonlarına neden olduğu bilinmektedir. Koronavirüs hastalığına COVID-19 neden olur.

2.1. BELİRTİLERİ NELERDİR?

- Kuru öksürük, en çok karşılaşılan belirtiler arasındadır.
- Yüksek ateş, en çok karşılaşılan belirtiler arasındadır.
- Boğaz ağrısı.
- Nefes darlığı en çok karşılaşılan belirtiler arasındadır.
- Yorgunluk.
- Baş ağrısı.
- Nezle ve ishal.
- Şiddetli olgularda zatürre, ağır solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği ve ölüm görülebilmektedir.
- Yeni Koronavirüs'ün kuluçka süresi 2 ila 14 gündür.

2.2. TANI NASIL KONUR?

Ateş, öksürük ve solunum sıkıntısı gelişmesi durumunda, hemen maske takarak, en kısa sürede en yakın sağlık kuruluşuna başvurulması gerekmektedir.

Yeni Koronavirüs'ü tespit edebilmek için gerekli olan moleküler testler ülkemizde mevcuttur. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü laboratuvarlarında çalışılmaktadır.

2.3. KİMLER RİSK ALTINDADIR?

COVID-19 enfeksiyonu ile ilgili şimdiye kadar edinilen bilgiler, bazı insanların daha fazla hastalanma ve ciddi semptomlar geliştirme riski altında olduğunu göstermiştir.

- Vakaların yüzde 80'i hastalığı hafif geçirmektedir.
- Vakaların %20'si hastane koşullarında tedavi edilmektedir.
- Hastalık, genellikle 60 yaş ve üzerindeki kişileri daha fazla etkilemektedir.

Hastalıktan En Çok Etkilenen Kişiler:

- 60 yaş üstü olanlar
- Ciddi kronik tıbbî rahatsızlıkları olan insanlar (Kalp hastalığı, Hipertansiyon, Diyabet, Kronik Solunum yolu hastalığı, Kanser vbg.)
- Sağlık Çalışanları

2.4. NASIL BULAŞIR?

Hasta kişilerin öksürme veya hapsirmayla ortaya saçtığı damlacıkların ortamdaki diğer bireylerin ağız, burun ve gözlerine temasıyla, damlacıkların yapıştığı yüzeylere dokunduktan sonra ellerin ağız, burun veya göze götürülmesiyle bulaşabilmektedir.

2.5. NASIL ÖNLEM ALIRIZ?

Koronavirüs riskine karşı 14 kural:

- 1- Ellerinizi sık sık, su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca ovarak yıkayın.
- 2- Soğuk algınlığı belirtiler gösteren kişilerle aranıza en 3-4 adım mesafe koyun.
- 3- Öksürme veya hapsirme sırasında ağız ve burnu tek kullanımlık mendille kapatın. Mendil yok ise dirseğin iç kısmını kullanın.
- 4- Tokalaşma sarılma gibi yakın temaslardan kaçının.
- 5- Ellerinizi gözlerinize, ağızınıza ve burnunuza dokunmayın.
- 6- Yurt dışı seyahatlerinizi iptal edin ya da erteleyin.
- 7- Yurt dışından dönüşte ilk 14 günü evinizde geçirin.
- 8- Bulduğunuz ortamları sık sık havalandırın.
- 9- Kıyafetlerinizi 60-90 derecede yıkayın.
- 10- Kapı kolları, armatürler, lavabolar gibi sık kullandığınız yüzeyler su ve deterjanla her gün temizleyin.
- 11- Soğuk algınlığı belirtileriniz varsa yaşlılar ve kronik hastalığı olanlar ile temas etmeyin, maske takmadan dışarı çıkmayın.
- 12- Havlu ve kişisel eşyalarınızı ortak kullanmayın.
- 13- Bol sıvı tüketin, dengeli beslenin, uyku düzeninize dikkat edin.
- 14- Düşmeyen ateş, öksürük ve nefes darlığınız varsa, maske takarak bir sağlık kuruluşuna başvurun.

Ellerimizi nasıl yıkamalıyız?

- 1- El yıkama öncesinde, ellerdeki yüzük-saat gibi aksesuarlar çıkarılır
- 2- Akmakta olan su altında eller ıslatılır.
- 3- Eller normal sabun ile köpürtülerek en 20 saniye süreyle kuvvetlice yıkanır. (Bilekler, avuç içi, ellerin sırt ve parmak araları ile tırnakların kenarları ve uçları)
- 4- Eller su altında iyice durulanır.
- 5- Eller bileklerden başlayarak kağıt havlu ile kurulanır.
- 6- Aynı kağıt havlu ile musluk kapatılır.

Ellerimizi ne zaman yıkamalıyız?

- 1- Yemek hazırlamadan önce ve hazırladıktan sonra
- 2- Yemek yemeden önce ve yedikten sonra
- 3- Tuvalete girmeden önce ve tuvaletten çıktıktan sonra
- 4- Diş, ağız, yüz, göz temizliğinden önce
- 5- Burun temizliğinden sonra
- 6- Öksürdükten ve hapşırdıktan sonra
- 7- Çöplere ve bozulmuş gıdalara dokunduktan sonra
- 8- Pişmemiş gıdalara temas ettikten sonra
- 9- Toplu taşıma araçlarını kullandıktan sonra
- 10- Hayvanlarla temas ettikten sonra
- 11- Eller görünür şekilde kirlendiğinde
- 12- Dışarıdan eve girdiğimizde

2.6. GİZLİ EVSİZLER İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

- Ziyaretçi kabul etmeyin
- Zaruri durumlar dışında evinizden çıkmayın
- Odanızı sık sık havalandırın
- Tuvalet ve banyo alanlarının kullanım sonrası temizleyin
- Tabak, havlu, bardak vb. kişisel eşyalarınızı ortak kullanmayın

2.7. HİJYEN PAKETİNDE BULUNMASI GEREKENLER

- Mendil
- Sıvı sabun
- Maske
- Eldiven
- Dezenfektan
- Diş macunu ve fırçası

Karantina bölgesindeki evsiz bireylerin isim soyisimlerinin bulunduğu takip çizelgesi oluşturularak paketleri kişilere bu çizelge üzerinden verilmesi sağlanmalıdır. Oluşturulan paketler haftalık periyotlar halinde verilmelidir.

3. EVSİZLİK VE COVID-19

Evsizler, içinde buldukları koşulların ve yaşam alanlarının yeterli sağlık şartlarını oluşturamaması, evsizlerin sağlık hizmetlerine erişiminin yetersizliği ve yaşam şartlarının aynı zamanda psikolojik olarak da bağışıklıklarına etki edecek noktada yıpratıcı olması gibi nedenlerden ötürü salgın hastalık kategorisindeki hastalıklara karşı savunması düşük olan sosyal grupların başında gelmektedir.

Evsiz bireyler şehirlerde temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri (barınma, beslenme, temizlik vb.) bölgelerde yaşamaktadır. Bu bölgeler genellikle insan hareketinin yoğun olduğu dinamik ve merkezi noktalardır (bkz. meydanlar, parklar, hastaneler, istasyonlar, kütüphane, internet kafe). Biyolojik afet ile birlikte toplu alanların sınırlandırılmasında sığındıkları alanlarla ilgili mahrumiyet yaşamaları gerçekleşmektedir. **Kritik şartlarda yaşam mücadelesi veren evsiz dezavantajlı bireylerin hastalanması sadece kendileri ve çevrelerindeki diğer evsizler için değil aynı zamanda toplum sağlığı için de bir risk oluşturmaktadır.**

Biyolojik afet olan COVID-19'un bulaşıcılığı ve tedavisinin henüz olmaması göz önüne alındığında **toplumdaki tüm risk gruplarının bir sosyal izolasyon ortamı içerisine alınması toplum sağlığını korumak adına gereklidir.** Dünya devletlerinin şu ana kadar getirdiği önlemler kesin çözüm sağlamamakla birlikte sosyal izolasyon oluşturmak konusunda tüm devletlerin ve sağlık otoritelerinin ortak tavırda olduğu görülmektedir. Bireyin hastalığının anlaşılması, gerekli sağlık hizmetini alması ve tüm bu süreç boyunca hastalığı bulaştırmaması öncelikli hedef olmalıdır.

Sokakta yaşayan popülasyonu ele aldığımızda COVID-19 karşısında yaşlıların ölüm riskiyle karşı karşıya olduğunu ve gençlerin de izole olmaması durumunda taşıyıcı potansiyeli oluşturduğunu gözlemlemekteyiz. Bu nedenle evsiz dezavantajlı grubu için önlemlerin alınması can kayıplarının artmaması ve virüsün daha geniş kitlelere yayılmaması açısından kritik öneme sahiptir. Toplum sağlığının korunabilmesi adına Çorbada Tuzun Olsun Derneği olarak sunacağımız çözüm yolları, faaliyetlerimiz sonucu edinilen deneyimlerin doğrultusunda, dünyadaki görüş ve uygulama örneklerine dayalı önlemlerin değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmuştur.

Salgın hastalık krizine karşı önlemlerin yeni oluşturulduğu bir dönemde evsizlerin korunmasına yönelik çözümlerin de yeni ve deneysel nitelikte olacağı bilinmelidir.

Çorbada Tuzun Olsun Derneği olarak çalışmamız: var olan COVID-19 biyolojik afetini temel alan önlem ve uygulamalarda bulunmak isteyen kurumlara yönelik bir öneri bülteni niteliği taşımaktadır.

4. EVSİZLER İÇİN NE YAPILABİLİR?

COVID-19 gibi bir **biyolojik afet** durumunda evsiz bireylerin korunması iki aşamada gerçekleşebilir. (2020 COVID-19 İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Esenyurt Örneği gibi) Evsizler için var olan mevcut barınma alanlarının karantina altına alınarak kalan evsiz popülasyonun sağlığının korunması gerçekleştirmek ve barınma alanlarında kalmayan, sokakta yaşayan, evsizler için ayrı karantina alanları oluşturmak. İki aşama uygulandığında evsiz dezavantajlı grubu, toplumsal kriz planlaması kapsamına alınarak **tüm toplumda sosyal izolasyon sağlanmış olacaktır.**

Sokaktaki bireyler de tıpkı yurtdışından seyahat ile gelenler gibi karantinaya alınmalı ve potansiyel hasta olarak değerlendirilmelidir. Karantinaya alınanlar kategorize edilmeli ve içlerinde buldukları risk faktörlerine göre küçük gruplara ayrılmalıdır. Söz konusu küçük gruplar sadece izole edilmeyip kendi içlerinde risk gruplarına göre kategorize edilmeli ve sosyal izolasyona dahil edilmelidir. Bu sayede çok katmanlı bir sosyal izolasyon sağlanmış olur.

Semptom gösteren evsiz bireylere maske verilmeli ve diğer evsiz bireylerden ayrı bir yerde barındırılması sağlanmalıdır. Evsiz bireylerin alanlara girişi öncesinde ilgili devlet kurumlarında yapılacak COVID-19 testi sonuçları pozitif çıkan bireyler daha kapsamlı sağlık hizmeti alacakları devlet kurumlarına yönlendirilmelidir. Evsiz bireylerin ilgili sağlık kurumlarına ve barındırılma alanlarına sevki ilgili kurumlarca karşılanmak zorundadır.

Sokakta yaşamını sürdüren 18 yaş altı çocukların durumları ihbar edilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafınca Emniyet Müdürlüğü tarafından çocukların mevcut durumlarını Sağlık Bakanlığı'na bildirerek eş zamanlı tespitinin yapılması sağlanmalıdır. Çocukların virüs salgınından mevcut sokak şartlarında korunamamaları ve taşıyıcı konumda olmaları nedeniyle çocuklar için özel karantina bölgeleri oluşturularak bu bölgeye alınmaları sağlanmalıdır. Sokakta yaşamını sürdüren birçok çocuğun yurt geçmişi bulunmaktadır. Yurtlardan kaçmaya müsait oldukları için karantina bölgesinin giriş ve çıkışlarının toplum sağlığının korunması adına denetim altına alınması gerekmektedir. Özellikle bu süreçte çocuklar ile iletişime geçecek polis memurları ve sağlık görevlilerinin oryantesi sağlanmalı, iletişim konusunda çocuklara ürkütmeden yaklaşılmalıdır. Yaşanan COVID-19 salgını, karantina sürecini ve bu sürecin gerekliliği konusunu çocuğun yaşı ve mevcut psikolojisine uygun ve net bir dille aktarılmalıdır.

4.1. SOKAKTA YAŞAYAN EVSİZLER İÇİN KARANTİNA SOSYAL İZOLASYON

COVID-19 salgınında tek çözüm (Çin örneğinde kontrol altına alınmasında olduğu gibi) toplumsal olarak her bireyin izole olmasıdır. Bu nedenle sokakta yaşayan evsizlerin de hastalık karşısında yeni bir barınma alanında karantinaya alınmasının tercih edilmesi yurt dışındaki tüm evsizlik alanında çalışan kurumlar ve sağlık otoritelerince savunulmaktadır. Aynı zamanda söz konusu otoritelerce evsizlik alanında yeterli bütçe ayrılmamasından ve evsizlerin uyum sağlamama riskinden ötürü bu modelin ekonomik ve sosyal olarak uygulanabilirliğinin zor olabileceği öngörülmektedir. Bu öngörü sonucunda yurt dışında evsizlik alanında çalışan otoritelerce çözüm arayışına girilmiştir. Bizlerde bu arayışa binaen geçmişte geri kazanım programımızda uyguladığımız saha temelli çözüme dayanarak, sokak ortamında uygulanabilecek bir sosyal izolasyon modeli oluşturduk. Bu modelin gerçekleştirilebileceği üzerine tartışırken, 17 Mart 2020 tarihi itibarıyla Boston'da benzer bir çadır modelinin uygulanacağı bilgisine ulaştık. Çadır modelinin uygulanabilirliği sağlanmadığı takdirde, asgari ölçekte bir destek planlaması yapılmıştır.

4.2. KAPALI BARINMA ALANLARI OLUŞTURARAK SOSYAL İZOLASYON

Sosyal izolasyon COVID-19'a karşı tüm dünyada tavsiye edilen bir tecrit yöntemidir. Evsiz bireylerin kendileri için steril bir sosyal izolasyon ortamı yaratması mümkün değildir. **Sosyal izolasyon imkanı olmayan kesimlere söz konusu imkan merkezî ya da yerel otoritelerce sağlanmalıdır.**

Evsiz bireyler sağlık kontrolünden geçirilerek bu barınma alanlarına alınmalı ve hastalık semptomlarına karşı gözlem altında tutulmalıdır.

Düzenli gıda, tıbbî ve psikolojik yardımın sağlanabileceği bu barınma ortamlarında COVID-19'a karşı risk grubunda olan evsizlere koruma sağlanabilir. **Evsiz bireylerin sağlık durumlarının evsiz olmayan bireylerin sağlık durumlarına oranla daha riskli olmasından ötürü** COVID-19'a karşı risk grubunda olan bireylerin belirlenmesinde evsizlerin yüksek risk grubu olmasının dikkate alınması gerekmektedir.

Evsiz bireyler kapalı alanlarda yaşamaya karşı mesafeli olabilir. Çorbada Tuzun Olsun Derneği olarak sahadaki gözlemlerimiz sonucunda bazı evsiz bireylerin kapalı alanlarda barındırılmasının kişilerin travma kaynaklı tercihleri nedeniyle mümkün olamayabileceği gözlemlenmiştir. Bu gibi durumlarda evsiz bireylerin psikolojik durumu da düşünülerek sosyal izolasyonunun yapılabileceği ikincil bir çözüm olarak Çadır modeli geliştirilmiştir.

4.2.1. KAPALI BARINMA ALANLARININ YAPISI

Barınma alanlarının yapısı evsiz bireylerin ayrı alanlarda barındırılmasını sağlayacak şekilde olmalıdır(bkz. oda sistemi olan öğrenci yurtları). Koşu benzeri, büyük bir alanda birçok ranzanın bir arada olduğu, barınma ortamları, herhangi bir bulaşıcı hastalığın yayılması daha kolay olduğu için tavsiye edilmemektedir. **Evsiz dezavantajlı bireylerin toplu kalma isteğinin olmadığı zaten geçmiş dönemlerde İBB tesisinde kalan evsizlerle kurulan temaslarda tarafımızca gözlemlenmiştir. Toplumdan kendini soyutlayan bireyler sosyal izolasyon eğilimli olacaktır. Söz konusu bireylerin sosyal izolasyona yönelik psikolojide olmaları, mevcut biyolojik afete COVID-19'a karşı gereken önlemlerin uygulanmasında bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.**

Fiziksel olarak KYK yurtlarına benzeyen ortamlarda evsiz bireyler yaş farkları ve hastalığa karşı sağlık yapıları göz önüne alınarak ayrı ayrı bölgelerde barındırılmalıdır. Tek kişilik yurt odaları bulunan KYK yurtları, yüksek risk altında olan bireylerin (bkz. solunum yolu hastalıkları olan yaşlı evsiz bireyler) tecrit edilmesi için idealdir. Genç yaştaki evsiz bireyler hastalığın taşıyıcısı haline gelebilecekleri için hastalığa karşı savunmasız olan yaşlı olan evsiz bireylerden ayrı bir binada/katta/odada tutulmalıdır.

Odalar, katlar ve binalar arası tecritin sağlanması hastalığın evsiz bireyler arasında yayılma olasılığını azaltacaktır.

Barınma alanlarında evsiz bireylere, hastalığa ve korunma yollarına yönelik eğitim verilmesi yüksek önem taşımaktadır. Bireylerin hastalığın durumu ve ülke gündemi ile alakalı konularda güncel olarak bilgilendirilmesi gereklidir. Sosyal izolasyon ortamı sadece fiziksel olarak değil eğitim yoluyla da bilinç olarak oluşturulmalıdır.

4.2.2. KAPALI BARINMA ALANLARINDA GÖREV ALACAK PERSONEL

- Travmatize olmuş bireylerle iletişim kurmaya yönelik oryantasyondan geçmiş olmaları gerekmektedir.
- Faaliyet süresince evsiz bireyler potansiyel birer hasta olarak kabul edilmeli ve bireylerle temasa geçen yetkililerin gerekli önlemleri almaları gerekmektedir.
- Evsizleri barınma alanlarına aktaracak saha ekiplerine ve barınma alanlarında hizmet sağlayan (temizlik, sağlık, gıda üretimi, güvenlik ile görevli) ekiplere hizmeti sağlarken evsizlerle nasıl iletişim kurulacağı yönünde eğitimler verilmelidir.
- Bu eğitimler COVID-19'dan korunma yolları ve evsiz bireylerle iletişim üzerine olabileceği gibi sürecin ilerleyen noktalarında da yeni eğitimler verilebilir.
- Güvenlik, temizlik, gıda ve sağlık hizmetlerinin eksikliği, evsiz bireylerin barınma alanlarından çıkmasına sebep olabileceği için bahsi geçen tüm hizmetleri yerine getirebilecek görevlilerin barınma alanlarında bulunması gereklidir.

4.2.3. KAPALI BARINMA ALANLARINA EVSİZLERİN NAKLİ

- Evsiz bireylerin söz konusu barınma alanlarına nakli, bölgelerde evsizlere yönelik faaliyetler gösteren STK'lar ile işbirliği içinde yapılabilir. Evsizlik durumu STK'larca bilinen ve düzenli olarak takip edilen bireylerin barınma alanlarına aktarılması daha hızlı hareket etmeyi sağlayacaktır.
- Bölgelerde ikamet eden evsiz bireylerin barınma ortamına yerleştirilebilmesi için ambulanslı saha ekiplerinin görev alması gereklidir. Saha ekiplerinin tıbbî maske, eldiven, tulum vb. giymeleri gereklidir.

4.2.4. KAPALI BARINMA ALANLARINDA SAĞLIK

- Evsiz bireyler barınma alanlarına alınmadan önce sağlık kontrolünden geçirilmeli COVID-19 ya da başka rahatsızlıkları varsa saptanmalıdır. Verem gibi bulaşıcı hastalıklara sahip evsiz bireyler için yetkili devlet kurumları ile iletişime geçilmeli, tecrit süreci birlikte yürütülmelidir.
- Hastalığa karşı risk grubunda olan kişilerin COVID-19 kaynaklı olmayan hastalıkları için tanı ve tedavi süreçleri yürütülmelidir. Solunum yollarında sorun yaşayan bir evsiz birey COVID-19 nedeniyle hasta olmasa bile COVID-19'a karşı bağışıklık sistemi, hasta olmayan bir insana göre daha düşüktür. Salgın hastalığın en çok zarar verdiği kişiler yaşlı ve kronik hastalıkları olan insanlar olduğu için kapsamlı bir sağlık hizmetinin kişilere sunulması gerekmektedir.

4.2.5. KAPALI BARINMA ALANLARINDA TEMİZLİK

- Oluşturulacak barınma alanında evsiz bireyler kendilerine ayrılmış ayrı ayrı odalarda/alanlarda tutulmalıdır. Bu alanlar, kişilerin yatak aralıkları en az 1-1.5 metre olacak şekilde ayarlanmalı ve kapalı olan bu ortamlar belirli aralıklarla mümkünse doğal yolla havalandırılmalıdır. Eğer aynı odada/ortamda hastalık belirtilerini gösteren evsiz birey varsa belirtileri gösteren bireyin ve yakınında bulunan kişinin maske takması ve el hijyenine dikkat etmesi gerekiyor.
- Barınma alanlarının temizliği konusunda, kurumun sorumlu olduğu kadar evsiz bireylerin de sorumlulukları olacaktır. Bu sorumluluklar; barınma alanında kişisel temizliğe önem verilmesi ve yaşam alanının temiz tutulması şeklinde belirlenmiştir. Bireylere tek kullanımlık mendiller ve biyolojik atıklar için ayrı çöp torbaları sağlanmalıdır. Bu kişisel temizlik gereçlerinin takip çizelgesi ile kontrolü sağlanabilir.
- Barınma alanlarındayken kişisel temizliğini sağlayamayacak durumda olan (bkz yaşlı, engelli bireyler) evsiz bireyler için de kurum sorumluları tarafından yönlendirilen yardım hizmeti gerçekleştirilebilir.
- Evsiz bireyleri el hijyenine teşvik etmek için dezenfektanlar ortak alanlarda bulundurulmalıdır.
- Yemekhaneler, yatakhaneler, dinlenme alanları, kapı gibi ortak kullanım alanlarında günde en az bir defa detaylı temizlik yapılmalıdır. Banyo ve tuvaletler günde en az üç kez sulandırılmış çamaşır suyuyla temizlenmelidir. Bu temizlik hizmeti için kurum tarafından yönlendirilmiş kişiler görevlendirilebilir.
- Kıyafet, çarşaf ve nevresim gibi tekstil ürünleri 60-90°C'de mümkün olduğunca sık bir şekilde yıkanmalıdır.

Barınma alanlarında dezavantajlı evsiz bireylerin kıyafetlerinin yıkanması hizmetinin verilemediği durumlarda düzenli aralıklarla evsiz bireylere giysi sağlanabilir.

4.2.6. KAPALI BARINMA ALANLARINDA GIDA

- Barındırılan evsiz bireylere düzenli gıda dağıtımları yapılmalıdır. Söz konusu dağıtımlar gıda setleri halinde yapılabilir. Gıda setleri çorba, ana yemek, meyve gibi temel bir yapıda olabilir. Buna ek olarak evsiz bireylere vitamin ve mineral takviyesi verilebilir. Gıda üretimi barınma alanı içerisinde yapılabileceği gibi bir merkezde hazırlanıp tüketilmeye hazır setler halinde evsiz bireylere sunulabilir.
- Yemek dağıtımlarının evsizlerin bulunduğu odalara yapılması hastalığa karşı temel önlem olan sosyal izolasyon ortamının oluşturulmasını sağlayacaktır. Yemekhanede toplu yemek hizmeti sunmak oluşturulan sosyal izolasyon ortamına zarar verebilir. Yemekhanede toplu yemek faaliyetleri belirli sayıda evsizin belirli saatler arasında yemek yemesi şeklinde gerçekleştirilebilir. Ayrı grupların yemekhaneyi kullanması sonrasında alan dezenfekte edilebilir. Fakat bu durumda bile bulaşıcı hastalığın yayılma tehlikesi göz ardı edilmemelidir.

4.2.7. KAPALI BARINMA ALANLARINDA GÜVENLİK

Barınma alanlarına sadece evsiz bireylerin alınması, evsiz olmayan bireylerin barınma alanlarına yerleşmemesi ve söz konusu alanlarda düzenin sağlanabilmesi için güvenlik görevlilerinin alanda bulunması gereklidir. Biyolojik afet sürecinin ilerleyen dönemlerinde karantina ya da sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi durumunda: evsiz bireylerin izole alanlarda kalabilmesi ve güvenliklerinin sağlanabilmesi için güvenlik güçlerinin sosyal hizmet alanlarındaki varlığı kritik önemdedir.

4.2.8. KAPALI BARINMA ALANLARINDA EĞİTİM

- Barınma alanlarında barınacak evsiz bireyler ve bu alanlarda görev yapacak personelin süreçle ilgili eğitim alması gereklidir. Hizmet alanlarındaki görevli personelin evsizlerle iletişim ve hastalıktan korunma yolları üzerine eğitim alması gerekmektedir. Hizmet personelinin çalışma süresi boyunca psikososyal danışmanlık hizmeti alması, hizmetin devamlılığını sağlamak için önem arz etmektedir.
- Evsiz bireylere hastalık ve hastalıktan korunma yolları üzerine eğitim verilmelidir.

4.2.9. KAPALI BARINMA ALANLARINDA İLETİŞİM

Bir çok evsiz bireyin iletişim araçlarına erişimi (telefon, radyo, gazete vb) olmadığından toplumsal olayları takip etmeleri neredeyse imkansızdır. Merkezî alanlarda bulunan evsiz bireyler, genelde çevrelerinden duydukları olayları kendileri yorumlayarak bilgiye erişim sağlıyor. Öyle ki biyolojik afet sürecindeki son saha çalışmalarımızda bizler toplumsal uyarıları her an dinleyip bilgilendirmelere uyarken, evsiz bireylerin bu uyarılardan haberdar olmadığını tespit ettik. Bu sebeple sosyal izolasyonlarını sağlarken evsiz bireylerin de toplumsal olaylardan haberdar edilmesi ve toplumsal uyumlarının sağlanması için barınma alanlarında **herkesin duyabileceği şekilde anons sistemi ile bilgilendirilmelerinin yapılması** gerekmektedir.

4.3. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON (SOSİ): ÇADIR MODELİ

- Biyolojik afet sürecinde evsiz dezavantajlı bireylerin sokakta bakımının kendi sağlıkları ve toplum sağlığı açısından tehlikeli bulunması durumunda, sunduğumuz seçenekler değerlendirildiğinde barınma alanlarının oluşturulması pratik ve uygulanabilir bulunmazsa; evsiz dezavantajlı bireylerin kendilerine sağlanacak tek kişilik çadırlar ve bu çadırların kurulabileceği alanlar temin edilerek bakımı sağlanabilir. Bu seçenek: sokakta yaşamaya alışmış olan evsiz grupları için, alışabilecekleri bir barınma alternatifi sağlamakla birlikte, merkezî ve yerel otoriteler için kısa zamanda gerçekleştirilebilir bir çözüm sunar.
- Sosyal izolasyonun sokak ortamında gerçekleştirilebilmesi için evsizlere sağlanabilecek tek kişilik çadırlar ve bu çadırların yerleştirilebileceği alanların sağlanması gereklidir. Bu sayede her bir evsiz dezavantajlı bireye kişisel alan sağlanmış olur. Çadırların evsiz olmayan bireylere verilmemesi için: Çorbada Tuzun Olsun Derneği olarak kuruluşumuzdan bugüne kadar çorbamızla ulaştığımız binlerce insandan bilgilerini kayıt altına alarak takip ettiğimiz 650-700 evsizin verisinden, sahaya çıkarak yapacağımız tespitlerle aktif şekilde ulaşabileceğimiz evsiz bireylerin listesini hazırlayabiliriz.
- Çadırların bulundurulacağı alanların etrafının çevrilmesi ve dışarıdan evsiz olmayan bireylere kapatılması gerekmektedir. Karantina ya da sokağa çıkma yasağı durumunda evsiz bireylerin çadır alanları dışına çıkışı engellenebilir. Evsiz bireylerin herhangi bir hastalığa yakalanmasını önlemek ve toplumdaki sosyal izolasyon durumunu kontrol altına almak için bu gereklidir. Tüm bu süreçte evsiz bireylerin bilgilendirilmesi ve psikolojik destek alması önemlidir.
- Çadır alanlarının mevsim şartları nedeniyle yağmurdan korunması için alanın üzerine bir tente gerilebilir. Su geçirmez çadırlar da dağıtılabilir. Mevsim şartlarına uygun bir ortamın sağlanması için çadır alanının ısıtılması kritik önemdedir.
- Çadırların içerisinde evsiz dezavantajlı bireylerin kullanması için bazı materyaller gerekmektedir. Bunlar; Battaniye, mat, yastık vb. şeklindedir.
- Çadır alanlarının yakınlarında, alan içinde kalan evsiz bireyler için birtakım hizmet alanları oluşturulmalıdır. Sağlık, Gıda, Temizlik, İletişim ve Güvenlik hizmetlerini sağlayacak olan ekipler ve bu ekiplerin faaliyette bulunacağı alanlar oluşturulmalıdır.

4.3.1. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON ÇADIR MODELİ: SAĞLIK

Çadır alanı içerisine kabul edilecek evsiz dezavantajlı bireyler ilk olarak sağlık kontrolünden geçirilmelidir. Bu kontroller COVID-19'a karşı test uygulanmasını da içermelidir. Söz konusu COVID-19 testi için evsizlerin ilk önce devlet kurumlarına sevki sağlanmalıdır. COVID-19'un yanı sıra başka hastalık ve rahatsızlıklara karşı da tanı ve tedavi hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir. Kontroller sonrasında; evsiz bireyler gruplara ayrılmalı, COVID-19 tespit edilen bireyler gerekli devlet kurumlarına yönlendirilmelidir. COVID-19 tespit edilmemiş fakat sağlık durumları riskli olan bireyler COVID-19'a karşı düşük bağışıklık sistemine sahip olacakları için, sağlıklı evsiz bireylerden farklı bir alanda barındırılmalıdır. Bu noktada farklı çadır alanlarının kurulması ya da çadır alanları içerisinde farklı alt-alanlar oluşturulması gerekebilir. Sağlık hizmetlerinin kapsamlılığı, bağışıklık sistemi zayıf bireylerin COVID-19'dan korunması için önemlidir. Bu bağlamda sağlık personellerinin alana yakın durumda sürekli bulundurulması gerekmektedir.

Yaşlı evsiz grupları, salgın hastalığın zarar verdiği kesimlerin başında gelmektedir. Genç evsiz grupları, hastalığı nispeten hafif geçirerek taşıyıcı olma yönleriyle ön plana çıkabilirler. Kendilerine sunulan sosyal izolasyon ortamında evsiz gruplarının sağlığı için; yaş ve sağlık durumları göz önüne alınarak yerleşim yeri planlanmalıdır. Yaşlı ve bağışıklığı düşük evsiz grupları, sağlıklı olan gruplardan ayrı yerlere yerleştirilebilir.

4.3.2. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON ÇADIR MODELİ: TEMİZLİK

- Temizlik hizmeti; hem evsiz bireylerin barındıkları çadırları hem de çadır alanında verilecek olan hizmetleri sağlayan tesis alanını kapsamaktadır.
- Bu izolasyon modelinde, dezavantajlı evsiz bireylere tek kişilik çadırların (veya 3-4 kişilik çadırların) verilmesi gerekmektedir. Eğer aynı çadırda birden fazla dezavantajlı evsiz birey bulunuyorsa: hastalık belirtilerini gösteren evsiz bireyin ve yakınında bulunan kişi/kişilerin maske takması ve el hijyenine dikkat etmesi gerekmektedir.
- Çadır alanının temizliği konusunda, tesisin sorumlu olduğu kadar evsiz bireylerin de sorumlulukları olacaktır. Bu sorumluluklar; barınma alanında kişisel temizliğe önem verilmesi ve yaşam alanının temiz tutulması şeklinde belirlenmiştir. Bireylere tek kullanımlık mendiller ve biyolojik atıklar için ayrı çöp torbaları sağlanmalıdır. Bu kişisel temizlik gereçlerinin takip çizelgesi ile kontrolü sağlanabilir.
- Evsiz bireyleri el hijyenine teşvik etmek için dezenfektanlar ortak alanlarda bulundurulmalıdır.
- Çadır alanı içinde ya da yakınlarında evsiz bireylerin duş ve lavabo ihtiyaçlarının karşılanması için seyyar tuvalet ve duş kabinleri bulunmalıdır.

- Çadır ve hizmet alanlarının temizliği düzenli yapılmalıdır. Çadır alanları günlük, yüksek kullanım oranına sahip bölgeler olan hizmet ve ortak kullanım alanları 4-6 saatlik aralıklarla temizlenmelidir.
- Evsiz bireylerin kıyafet, çarşaf ve nevresim gibi tekstil ürünleri 60-90°C'de mümkün olduğunca sık bir şekilde yıkanmalıdır.
- Çadır alanında dezavantajlı evsiz bireylerin kıyafetlerinin yıkanması hizmetinin verilemediği durumlarda düzenli aralıklarla evsiz bireylere giysi sağlanabilir.

4.3.3. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON ÇADIR MODELİ:

GIDA

- Çadır alanındaki evsiz bireylerin bağışıklığının güçlenmesi için bu amaca uygun besleyici besinler, set halinde hazırlanıp verilmelidir. Bu gıda setleri çorba, ana yemek, meyve gibi temel bir yapıda olabilir. Buna ek olarak evsiz bireylere vitamin ve mineral takviyesi verilebilir.
- Gıda üretimi bu alanların yakınlarında yapılabileceği gibi bir merkezde de hazırlanıp tüketilmeye hazır setler halinde evsiz bireylere sunulabilir. Her çadır alanı yakınında bir yemek üretim alanı kurmak yerine hazır set dağıtımı, gıda üretim ve dağıtım sürecinin masrafını azaltabilir.

4.3.4. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON ÇADIR MODELİ:

GÜVENLİK

Çadır alanına sadece evsiz bireylerin alınabilmesi ve evsiz bireylerin bulunduğu alanda güvenliklerinin sağlanabilmesi için bir sınırlandırma hizmetinin bulundurulması gerekmektedir. Karantina oluşturulduğu ve sokağa çıkma yasağının ilan edildiği durumlarda çadır alanında düzeni sağlamak ve alanın güvenliğini sağlayabilmek için güvenlik görevlilerinin alan yakınlarında bulundurulmaları kritik önemdedir.

4.3.5. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON ÇADIR MODELİ:

EĞİTİM

Çadır alanına alınan evsiz bireylerin COVID-19 salgınına karşı ilgili kurum veya kişiler tarafından eğitilmesi, alabilecekleri önlemler ve kaçınılması gereken davranışlar hakkında bireylerin bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Böylelikle sosyal izolasyon sürecinde evsiz bireylerin kişisel temizlik ve hijyenlerine de dikkat etmeleri gerektiği konusunda bilinçlendirme çalışmasının olumlu etkilerini gözlemlenip, bireylerin sağlıklı kalmaları sağlanmış olur.

4.3.6. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYON ÇADIR MODELİ: İLETİŞİM

Bir çok evsiz bireyin iletişim araçlarına erişimi (telefon, radyo, gazete vb) olmadığından toplumsal olayları takip etmeleri neredeyse imkansızdır. Merkezî alanlarda bulunan evsiz bireyler, genelde çevrelerinden duydukları olayları kendileri yorumlayarak bilgiye erişim sağlıyor. Öyle ki biyolojik afet sürecindeki son saha çalışmalarımızda bizler toplumsal uyarıları her an dinleyip bilgilendirmelere uyarken, evsiz bireylerin bu uyarılardan haberdar olmadığını tespit ettik. Bu sebeple sokak şartlarında sosyal izolasyonlarını sağlarken evsiz bireylerin de toplumsal olaylardan haberdar edilmesi ve toplumsal uyumlarının sağlanması için çadır alanlarında herkesin duyacağı şekilde radyolardan bilgilendirilmelerinin yapılması gerekmektedir.

4.4. SOKAK ORTAMINDA SOSYAL İZOLASYONA YÖNELİK ASGARİ DESTEK KOŞULLARI

- COVID-19 (Yeni Koronavirüs Hastalığı) hakkında detaylı bilgilendirme yapılarak, kişilere dünyada ve ülkemizdeki hastalık oranları hakkında bilgi aktarımında bulunarak, kişilere durumun ciddiyetinin aktarılması gerekmektedir.
- COVID-19 hastalığının belirtiler, tanının nasıl konduğu, kimlerin risk altında olduğu, nasıl bulaştığı ve alınması gereken önlemleri Sağlık Bakanlığının yayınlamış olduğu bilgilendirme metinlerinden yararlanarak detaylı olarak kişilere aktarılmasının sağlanması gerekmektedir.
- Bilgi aktarımında bulunurken İlçe Sağlık Müdürlüğünden destek alarak, uzman sağlık ekipleri tarafında bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi sağlanmalıdır.
- Kişilerin günlerini geçirdikleri konumlar sabitleştirilmeli ve bu konumların kişi üzerinden numaralandırılması sağlanmalıdır. Kişilerin buldukları konumlara numara verilmesi kişilerin kolaylıkla kayıt altına alınmasını ve son durumları hakkında takiplerinin yapılmasını kolaylaştıracaktır. Konumlandırma çalışması yapılırken kişilerin arasında en az 6 metre mesafe bırakılacak şekilde yapılmalıdır. Böylece kişilere sokakta da olsa kendilerine ait özel alanlar oluşturularak izole bir ortam oluşturulması sağlanmalıdır. Sokakta oluşturulan izole bölgeler kendi içerisinde de risk faktörlerini göz önünde bulundurarak konumlandırılmalıdır.
- Belirli bölgelere seyyar tuvalet ve duş kabinleri yerleştirilerek kişilerin kişisel hijyenlerini korunması sağlanmalıdır. Bu alanların gün içerisinde belirli periyotlarla temizlenmesi sağlanmalıdır.
- Yapılan kayıt çalışmaları sırasında evsiz bireylerin ikametleri İstanbul'da ise ilgili belediye ve kaymakamlıkların sunduğu hizmetlerden (nakdi yardım, sosyal market, aşevi, kıyafet desteği, vb) faydalandırılması sağlanabilir.

- Sokakta kaldıkları süre boyunca düzenli bir şekilde hijyen paketi, gıda, battaniye ve kıyafet desteğinin sağlanması, aynı zamanda kıyafetlerinin düzenli bir şekilde yıkanması için buldukları bölgeye en yakın belediye ile irtibata geçerek bu konuda destek alınmasının sağlanması gerekmektedir.
- Yaşadıkları alanların belediye çalışanları tarafından günde en az 2 kere temizliği sağlanmalıdır. Kurum çalışanları tarafından kişilerin günde en az iki kez son durumu hakkında kontrol edilmesi gerekmektedir.
- Kişilerin bağışıklık sistemini düzenleyici gıdaların belirlenmesi ve buna yönelik bir menü oluşturarak günde en 2 öğün yemek ve takviye gıdaların dağıtımı sağlanmalıdır.

5. EVSİZLERLE İLETİŞİM

- Sokakta yaşayan kişinin yaşadığı olayı, ihtiyacı doğrultusunda gerekirse tekrar, tekrar anlatmasına fırsat verebilmek ve onu anlayışla, sabırla dinlemek gerekir. Ancak, anlattığı kadarıyla dinleyebilmek, merak ettiğiniz detayları o kendiliğinden anlatmadıkça anlatmasına zorlamamak ve fazla soru sormamak önemlidir.
- "Suçlu değilsin" ve "Yalnız değilsin" mesajlarını hissettirebilmek çok önemlidir.
- Kişileri uzman yardımına yönlendirebilirsiniz fakat kuracağımız cümle ve cümle sayısı kişiyi baskı altında hissettirmelidir.(aynı gün içerisinde 5-6 kere uzmana yönlendirme cümlesi olmamalıdır.)
- İletişim kurarken açık uçlu sorular sormaya dikkat ediniz. Kişinin anlatmasına olanak sağlanmalı ve kişinin çizdiği sınırlarda kalınız. Anlamadığınız noktaları açığa çıkartmaya çalışınız.
- Sosyal destek sağlayabileceğinizi ve onun yanında olduğunuzu dil, jest ve mimiklerinizle hissettiriniz. (kendisi için burada olduğunuzu ve istediği zaman sizinle ve diğer ekip arkadaşlarınızla iletişime geçebileceklerini söyleyiniz.)
- Evsiz birey sizinle paylaşımında bulunurken sözünü kesmeyiniz dikkatinizi tam veriniz ve dinlediğinizi belli ediniz. minimum asgari teşvik(hı hı, evet, baş sallama)
- Anlattıkları hakkında yorum yapmayın, yönlendirmede bulunmayın sadece dinleyiniz ve not alınız.
- Evsiz bireye yansıtacağınız duygularınız abartılı olmamalıdır.
- Kullanacağınız dil kesinlikle sade olmalı süslü ve ağır cümleler kullanmayınız.
- Evsiz bireyin duygu ve düşüncelerini eleştirmeyin, yargılamayın.
- Evsiz birey ile iletişim halindeyken kişi ağlayabilir sakın kalınız ve kişinin ağlamasına engel olmayınız.
- Koşulsuz kabul ve saygı çerçevesinde kalınız. (Kişi yargılanmamalı ve bu durum kişiye yansıtılmamalıdır.)

6. GİZLİ EVSİZLERE YÖNELİK YAPILABİLECEKLER

Gizli evsiz olarak adlandırılan evsizlik statüsünde olup terk edilmiş yıkık dökük merdiven altı metruk yerlere sığınan ve yaşam süren kişilere yönelik;

- İkametlerinin kayıt altına alınması ve ilgili belediyelerin sosyal market ve aşevlerinden faydalandırılmasını sağlamak gereklidir.
- Gizli evsiz olduğunu tespit ettiğimiz fakat ikameti kayıt altında olmayan kişilerin isim listesi oluşturulup, buldukları konumun adresi ilgili belediyelere son durumları hakkında bilgi aktarımında bulunarak bu kişilerinde sosyal market ve aşevlerinden faydalandırılmalarını sağlamak gerekir.
- Kişileri sosyal izolasyon kavramları üzerine bilgilendirilmesi ve tespiti yapılan 60 yaş üstü bireylerin evden çıkmaması için gerekli hizmetin evlerine yapılması gereklidir.
- Evlerinde banyo ve tuvaletin varlığı konusunda tespitin yapılması yok ise en yakın bölgeye seyyar banyo ve tuvaletlerin yerleştirilmesinin sağlanması gereklidir. Bunun yapılamadığı durumlarda evsiz bireylere kendilerine en yakın umumi banyo ve tuvalet alanının konumu konusunda bilgi vermesi gerekir.
- Gıda ve hijyen paketlerinin sağlanması, bu paketlerin kişilere 2 haftalık ara ile tesliminin sağlanması gereklidir.

7. AFET, TOPLUMSAL TRAVMA VE EVSİZLER

Travma günlük rutini bozan, ani ve beklenmedik bir şekilde gelişen, dehşet, kaygı ve panik yaratan, kişinin anlamlandırma süreçlerini bozan olaylar, travmatik yaşantılar olarak tanımlanabilmektedir. Travma, iç dünyamızın en temel ihtiyacı olan güvende olma duygusunu yitirdiğimizi hissettiren bir durumdur. Bununla beraber yaşanan afetler, kazalar, savaş, politik, etnik, dini ya da cinsiyet-temelli zulüm ve şiddet olayları toplumsal travmaya sebebiyet vermektedir. Bu durum sadece olayı yaşayan kişileri değil doğrudan ya da dolaylı şekilde şahit olan tüm toplumu etkileyebilmektedir.

Oluşan virüs ile beraber toplumsal bir travma durumu yaşanmaktadır, bu durum toplumda ani kırılmalara, uzaklaşmalara ve gerginliklere sebebiyet verebilmektedir. Bireylerin birbirlerinden uzaklaşmasına ve toplumdaki biz duygusunu olumsuz etkilemektedir. Bireyler olağandışı durumlarda rutinlerinin değişmesi sebebiyle nezaket, sağ duyu, empati gibi kavramları geçici olarak kaybedebilmektedir. Bundan dolayı virüsün yapmış olduğu psikolojik etki biyolojik etkiden daha hızlı yayılacaktır. Bu durum genel anlamda sadece etkilenen kişileri değil tüm toplumu etkileyecektir ve pandemik psikolojiyi de beraberinde getirecektir.

Toplumsal travma, bir toplumun/topluluğun bireyleri ve alt-grupları arasındaki bağlara etki eder. Olayların niteliği ve şartlara göre birlik olma duygusu ve dayanışmanın güçlenmesi ile güvenlik zemininin yeniden yapılanması sağlanabilir ya da gerginlikler ve çatışmaların sıklaşması ile birbirine yabancılaşma, yalnızlaşma gibi duyguların tırmandığı bir süreç yaşanabilir. Gerginliklerin yaşandığı bir süreçte, alt-gruplar arasında mesafeler artabilir; grupların birbirine düşmanlaştırılma potansiyeli artarken, toplumun güvenlik zemini sarsılabilir.

Toplumsal travmadan en çok etkilenecekler şüphesiz evsiz bireylerdir. Yaşadıkları travmalardan dolayı halihazırda sarsılmış olan güvenlik zeminleri ve yaşadıkları güven boşluğu bu durumdan evsiz bireylerin daha fazla etkilenmesine neden olabilmektedir. Pandemi salgını gibi biyolojik afetlerde ise evsizler, toplumdaki panik, bilgi kirliliğinin verdiği etki ve kendi izolasyonlarını sağlama güçlüğünden dolayı toplumdaki diğer bireylere göre daha fazla travmatize olurlar.

8. SONUÇ

Biyolojik afet COVID-19'un bulaşıcılığı ve tedavisinin henüz olmaması göz önüne alındığında **toplumdaki tüm risk gruplarının bir sosyal izolasyon ortamı içerisine alınması toplum sağlığını korumak adına gereklidir.** Dünya devletlerinin şu ana kadar getirdiği önlemler kesin çözüm sağlamamakla birlikte sosyal izolasyon oluşturmak konusunda tüm evsizlik alanında çalışan kurumların ve sağlık otoritelerinin ortak tavırda olduğu görülmektedir. Bireyin hastalığının anlaşılması, gerekli sağlık hizmetini alması ve tüm bu süreç boyunca hastalığı bulaştırmaması öncelikli hedef olmalıdır.

Evsizlerin içinde buldukları koşulların ve yaşam alanlarının yeterli sağlık şartlarını oluşturamaması, evsizlerin sağlık hizmetlerine erişiminin yetersizliği ve yaşam şartlarının aynı zamanda psikolojik olarak da bağırsıklıklarına etki edecek noktada yıpratıcı olması gibi nedenlerden ötürü salgın hastalık kategorisindeki hastalıklara karşı savunması düşük olan sosyal grupların başında gelmektedir.

Barınma alanlarında kalmayan ve kamusal alanlara sığınan evsiz bireylerin COVID-19 biyolojik afeti ile birlikte, toplu alanların sınırlandırılmasında sığındıkları alanlardan (hastaneler, istasyonlar, kütüphane, internet kafe) mahrumiyet yaşadığı saha keşiflerinde gözlemlenmektedir. Aynı zamanda barınma alanlarında karantinaya alınmasından dolayı korkarak kaçan evsizlerin de sokakta olduğu gözlemlenmiştir.

COVID-19 salgınından korunabilmek amaçlı yürütülen toplumsal kriz planında sosyal izolasyon eylemi barınma alanı olan bireylere indirgenmektedir. Evsiz dezavantajlı grubunun göz ardı edilmesi ve bu gruba yönelik gereken önlemlerin alınmaması, kısa vadede görünmeyen fakat uzun vadede toplum sağlığındaki yaşam riskini büyük ölçekte tehlikeye atan bir potansiyel halini almaktadır. Küresel olarak aynı öngörü eksikliğiyle, toplumlarda evsizlerin kriz planına dahil edilememesinden ötürü şu an Amerika ve Avrupa'da da aynı oranda büyük risklerin varlığı otoritelerce öngörülmektedir.

Sokakta yaşayan popülasyonu ele aldığımızda COVID-19 karşısında; yaşlıların ölüm riskiyle karşı karşıya olduğunu ve gençlerin de izole olmaması durumunda taşıyıcı potansiyeli oluşturduğunu gözlemlemekteyiz. Bu nedenle yapmış olduğumuz dezavantajlı evsiz bireylere yönelik stratejik planlama; önlemlerin alınması, can kayıplarının artmaması ve virüsün daha geniş kitlelere yayılmaması açısından kritik öneme sahiptir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- Fatma Çelik, "Herkes evine kapanırken evsizlere ne olacak: Koronavirüs taşıyıcısı olabilirler", Yenişafak, 18 Mart 2020, <https://www.yenisafak.com/hayat/herkes-evine-kapanirken-evsizlere-ne-olacak-koronavirus-tasiyicisi-olabilirler-3530083>
- 2- Homeless Hub, <https://www.homelesshub.ca/about-homelessness/homelessness-101/who-homeless>
- 3- "State of Homelessness" - End Homelessness, <https://endhomelessness.org/homelessness-in-america/homelessness-statistics/state-of-homelessness-report/>
- 4- Homeless World Cup Foundation- "Global Homelessness Statistics" - Homeless World Cup Foundation, <https://homelessworldcup.org/homelessness-statistics/>
- 5- Akyıldız, Yasin. "Dünyada ve Türkiye'de Evsizlik Sorunu ve Çeşitli Uygulamalar" Laü Sosyal Bilimler Dergisi (VIII-I) (2017): 67-91. https://www.researchgate.net/publication/326020269_DUNYADA_VE_TURKIYE'DE_EVSIZLIK_SORUNU_VE_CESITLI_UYGULAMALAR_HOMELESSNESS_PROBLEM_AND_VARIOUS_APPLICATIONS_IN_THE_WORLD_AND_TURKEY, https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://euljss.eu.edu.tr/euljss/Makale5-Akyildiz.pdf&ved=2ahUKEwjwnM6Zj6_oAhXrmXIEHar3C24QFjABegQIARAB&usg=AOvVaw3BKLasYeJWecZa1yy-fGRG
- 6- "Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19)", <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/covid19>, Halk Sağlığı Müdürlüğü
- 7- Isaiah Thompson, "Boston To Set Up Tents For Potential Homeless COVID-19 Cases," WGBH, 17 Mart 2020, <https://www.wgbh.org/news/local-news/2020/03/17/city-to-setup-tents-for-potential-homeless-covid-19-cases>
- 8- Toolkit for developing an integrated strategy to tackle homelessness- FEANTSА
- 9- CORONAVIRUS (COVID-19) for people who are rough sleeping" - Groundswell, <https://groundswell.org.uk/wp-content/uploads/2020/03/Groundswell-Health-Update-Covid-19-hostels-and-temporary-accommodation.pdf>
- 10- "CORONAVIRUS (COVID-19) for people in hostels or temporary accommodation" -Groundswell, <https://groundswell.org.uk/wp-content/uploads/2020/03/Groundswell-Health-Update-Covid-19-hostels-and-temporary-accommodation.pdf>
- 11- Interim guidance for homeless service providers to plan and respond to coronavirus disease 2019 (COVID-19)- Centers for Disease Control and Prevention, <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/homeless-shelters/plan-prepare-respond.html>
- 12- Erik Sherman, "Homelessness Has Racial, Gender And Age Disparities," Forbes, 29 Aralık 2018, <https://www.forbes.com/sites/eriksherman/2018/12/29/homelessness-has-racial-gender-and-age-disparities/#590e9ff53c36>
- 13- Caroline Bernard, "COVID-19 (Coronavirus) Outbreak," Homeless Link, 5 Mart 2020, <https://www.homeless.org.uk/connect/blogs/2020/mar/05/covid-19-coronavirus-outbreak>
- 14- NİRENGİ, Elçin Külahçioğlu Gözegir, "Çocuklarla Corona Virüs Nasıl Konuşulur?"
- 15- "France opens homeless self-isolation centres amid coronavirus pandemic", Euronews, 18 Mart 2020, <https://www.euronews.com/2020/03/18/france-opens-homeless-self-isolation-centres-amid-coronavirus-pandemic>
- 16- "COVID-19: "Staying Home" Not an Option for People Experiencing Homelessness", FEANTSА, 18 Mart 2020, <https://www.feantsa.org/en/news/2020/03/18/covid19-staying-home-not-an-option-for-people-experiencing-homelessness?bcParent=26>
- 17- "Biyolojik Felaketler", İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Ders Fakültesi ders notu, https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/ders/dunyayi_etkileyen_onemli_afetler_ve_alinan_dersler/8/index.html
- 18- Alexandra Kelley, "California takes precautions to keep homeless population safe from the coronavirus", The Hill, 20 Mart 2020, <https://thehill.com/changing-america/respect/poverty/488661-california-takes-precautions-to-keep-homeless-population>
- 19- Catherine Kim, "During the Covid-19 pandemic, nowhere is safe for homeless people", Vox, 18 Mart 2020, <https://www.vox.com/2020/3/18/21183812/covid-19-coronavirus-homeless>
- 20- Matt Tinoco, "How LA Is (Or Is Not) Protecting Homeless People From Coronavirus", LAist, 13 Mart 2020, <https://laist.com/2020/03/13/los-angeles-homeless-coronavirus-covid.php>
- 21- Valeria Ricciulli, "How can New York City protect the homeless from coronavirus?", Curbed New York, 13 Mart 2020, <https://ny.curbed.com/2020/3/13/21178079/coronavirus-nyc-homeless-services-covid-19>
- 22- "Interim COVID-19 Guidance for Homeless Shelters", NYC Health, <https://www1.nyc.gov/assets/doh/downloads/pdf/imm/guidance-for-homeless-shelters-covid19.pdf>
- 23- Ian Morse, "Homeless amid the coronavirus outbreak", Aljazeera, 11 Mart 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/03/homeless-coronavirus-outbreak-200311121536154.html>
- 24- Anita Chabria, "Coronavirus hitting California's homeless population could be what finally breaks hospitals", Los Angeles Times, 18 Mart 2020, <https://www.latimes.com/homeless-housing/story/2020-03-18/coronavirus-homeless-money-california-risk-150-million>
- 25- Don Thompson ve John Antczack, "California to Spend \$150 Million to Protect Homeless From Coronavirus", Time, 19 Mart 2020, <https://time.com/5806169/california-homelessness-covid19/>
- 26- Yeniocak Selman, Asım Kalkan, Özgür Söğüt, Gökçe Akgül Karadana, Mehmet Toptaş, "Demographic and clinical characteristics among Turkish homeless patients presenting to the emergency department", Turkish Journal of Emergency Medicine Volume 17, Issue 4, (2017): 136-140, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S245224731730078X?via%3Dihub>
- 27- "Psikolojik Travma Nedir?", EMDR Derneği, <https://www.emdr-tr.org/psikolojik-travma-nedir/>
- 28- "Toplumsal Travma Nedir?", İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık Merkezi Psiko-Eğitim Broşürleri (2015), <https://psyma.bilgi.edu.tr/static/docs/toplumsa-travma.pdf>
- 29- Herman, J. Travma ve İyileşme. İstanbul: Literatür Yayıncılık, 1992.
- 30- Alex Samuels ve Carrington Tatum, "Staying home slows the coronavirus, but what if you're homeless?", The Texas Tribune, 18 Mart 2020, <https://www.texastribune.org/2020/03/18/coronavirus-homeless-texas/>
- 31- Tingho, Liang, ed., Covid-19 Önleme ve Tedavi El Kitabı
- 32- "Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgınına Karşı İşyerlerinde Etkin Mücadele İçin Alınması Gerekli Tedbirler", T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/isgmm/haberler/koronavirus/>

ÇORBADA
TUZUN
OLSUN
DERNEĞİ

 AçıkAçık STK'sıdır.

0533 702 67 22

0212 243 36 11

INFO@CORBADATUZUNOLSUN.ORG

CIHANGİR MAH. BAŞKURT SOK. GÜRELİ B BLOK SITESİ NO 14/A
BEYOĞLU, İSTANBUL

CORBADATUZUNOLSUN.ORG

/CORBADATZNOLSUN